

EU:n pakotteet ja perusoikeudellisten oikeusperiaatteiden heikentyminen

Hüseyin Dođru on toimittaja, jonka työ on keskittynyt poliittisesti arkaluontoisiin aiheisiin, kuten raportointiin Palestiinasta ja Ukrainasta. Hänen raporttinsa ja julkiset kommenttinsa ovat herättäneet Euroopan viranomaisten huomiota, ja häneen on kohdistettu rajoittavia toimenpiteitä EU:n pakotejärjestelmän nojalla, erityisesti **neuvoston asetuksessa (EU) 2024/2642**, sellaisena kuin sitä on muutettu (erityisesti asetuksella 2025/965, joka heijastaa hänen listaamistaan), koskien unionia ja sen jäsenvaltioita horjuttaviin toimiin liittyviä toimia. Huomionarvoista on, että herra Dođru **ei ole syytetty rikoksesta**, eikä mikään tuomioistuin ole todennut hänen rikkoneen kansallista tai kansainvälistä lakia. Häneen kohdistetut pakotteet ovat toimeenpanotoimia, jotka on hyväksytty rikosoikeudenkäynnin ulkopuolella.

Julkisesti esitetyt syytökset herra Dođruun liittyen eivät koske rikollista toimintaa, vaan arvioita hänen työstään ja puheestaan, joita pidetään väitetysti sopimattomina, haitallisina tai ei-toivottuina Euroopan unionin ulko- ja turvallisuuspolitiikan tavoitteiden kannalta. Näitä arvioita ei ole testattu vastakkaisessa oikeudenkäynnissä, eikä herra Dođru ole saanut ennakkoon kuulemista riippumattoman ja puolueettoman tuomioistuimen edessä. Siitä huolimatta häneen kohdistetut pakotteet ovat aiheuttaneet välittömiä ja vakavia seurauksia.

8. tammikuuta 2026 herra Dođru julkaisi kiireellisen vetoamuksen X-sosiaalisen median alustalla seuraavasti:

“KIIREELLINEN: Tällä hetkellä minulla ei ole PÄÄSYÄ MIHINKÄÄN rahaan. En voi tarjota ruokaa perheelleni, mukaan lukien 2 vastasyntyntä, EU:n pakotteiden vuoksi. Aiemmin minulle myönnettiin pääsy 506 euroon selviytymiseen, joka on nyt myös saavuttamaton. Pankkini esti sen. EU tosiasiallisesti pakotti myös lapseni.”

Tämä lausunto kuvaa tilannetta **täydellisestä taloudellisesta riistosta**, mukaan lukien pääsyn menettäminen aiemmin humanitaaristen poikkeusten nojalla hyväksytyihin varoihin, jotka oli tarkoitettu perutarpeiden kattamiseen. Herra Dođrun mukaan pankki on estänyt näiden varojen käytön, jolloin hän ei pysty ostamaan ruokaa, kattamaan asumiskuluja tai lääketieteellisiä menoja tai täyttämään perheensä perutarpeita, mukaan lukien kaksi vastasyntyntä lasta.

Alkuvuodesta 2026 herra Dođrun tilanne on edelleen ratkaisematta. Hänen syyskuussa 2025 tekemä valituksensa pakotteista hylättiin, ja hänen listaamisensa perusteena käytetty näyttö koostuu yksinomaan hänen journalismistaan ja julkisista kommentteistaan. Mitään

poikkeusta tai humanitaarista varojen vapauttamista ei ole tapahtunut, mikä korostaa näiden toimenpiteiden jatkuvaa ja vakavaa vaikutusta.

Kriittisesti, täydellinen pääsyn puute varoihin on myös tehnyt herra Doğrun **kykenemättömäksi hankkimaan oikeudellista edustajaa**. Tämän seurauksena hänellä ei ole käytännön mahdollisuuksia saada oikeudellista neuvontaa tai hakea oikeussuojaa häneen kohdistetuista pakotteista. Hän on siis alttiina vakaville rajoittaville toimenpiteille samalla kun hän on taloudellisesti kykenemätön haastamaan niiden laillisuutta. EU:n pakotejärjestelmään sisältyvät muodolliset suojatoimet – jotka on suunniteltu juuri estämään tällaiset lopputulokset – ovat tässä tapauksessa epäonnistuneet toimimaan.

Herra Doğrun tilanne tarjoaa konkreettisen ja kiireellisen esimerkin tästä esseestä tarkasteltavasta laajemmasta oikeudellisesta ongelmasta: kuinka EU:n pakotteet, kun ne toteutetaan tavalla, joka johtaa täydelliseen riistoon, oikeudellisen puolustuksen eväämiseen ja riippuvaisten lasten vahingoittamiseen, lakkaavat toimimasta laillisina ennaltaehkäisevinä toimenpiteinä ja toimivat sen sijaan **tuomioistuimen ulkopuolisena rangaistuksena**, joka on yhteensopimaton perustuslaillisten periaatteiden ja ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa.

Vakava aineellinen puute ja epäinhimillinen kohtelu

Ihmisoikeuslain perustavanlaatuinen periaate on ihmisarvon suojelu. Toimenpiteet, jotka riistävät yksilöltä kyvyn täyttää perutarpeita – ruokaa, asumista, terveydenhuoltoa ja oikeudellista apua – iskevät tämän periaatteen ytimeen.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen (EIH) 3 artikla kieltää epäinhimillisen tai halventavan kohtelun absoluuttisesti. Vaikka se perinteisesti liitetään vankeuteen tai fyysiseen väkivaltaan, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntö tunnustaa, että **valtion aiheuttama aineellinen puute**, kun se on riittävän vakava ja ennakoitava, voi saavuttaa 3 artiklan kynnyksen. Täydellinen varojen jäädytys, joka jättää yksilön ilman minkäänlaista pääsyä rahaan, luo olosuhteet, jotka ovat yhteensopimattomia ihmisarvon kanssa, erityisesti kun puute on pitkittynyt ja väistämätön.

Nämä huolenaiheet korostuvat, kun pakotteet ennakoitavasti vaikuttavat **riippuvaisiin lapsiin**. Kansainvälinen oikeus, mukaan lukien Lapsen oikeuksien sopimus, edellyttää, että lapsen etu on ensisijainen huomio kaikessa valtion toiminnassa. Pakotteet, jotka riistävät lapsilta ruokaa, suojaa tai lääketieteellistä hoitoa – vaikka epäsuorasti – muodostavat eräänlaisen kollektiivisen rangaistuksen. Tällaiset lopputulokset eivät ole sattumanvaraisia eivätkä ennakoimattomia, ja siksi ne sitovat pakotteita asettavien viranomaisten vastuuseen.

EU:n pakotejärjestelmään sisältyvät oikeudelliset suojatoimet

Tärkeää on, että täydellisen riiston laittomuus ei ole pelkästään ulkoinen ihmisoikeuskritiikki; se tunnustetaan nimenomaisesti **EU:n pakotejärjestelmässä**

itsessään. EU:n varojen jäädyttämistä koskevat asetukset sisältävät säännöllisesti sitovia suoja-toimia, jotka sallivat pääsyn varoihin:

- **Perustarpeisiin**, mukaan lukien ruoka, vuokra, yleishyödylliset palvelut, lääketieteellinen hoito ja lastenhoito; sekä
- **Kohtuullisiin ammatillisiin palkkioihin**, mukaan lukien oikeudellisiin palveluihin liittyvät kulut.

Nämä poikkeukset eivät ole valinnaisia humanitaarisia eleitä, vaan **oikeudellisia vaatimuksia**, jotka heijastavat EU:n velvoitteita perusoikeuskirjan, EIH:n ja EU-oikeuden yleisten periaatteiden, kuten suhteellisuusperiaatteen ja tehokkaan oikeussuojan, mukaisesti. Niiden sisällyttäminen muodostaa nimenomaisen tunnustuksen siitä, että pakotteiden ei pidä vähentää yksilöitä köyhyyteen tai estää heidän kykyään puolustautua.

Suojatoimien epäonnistuminen ja täydellisen riiston laittomuus

Kun näistä suoja-toimista huolimatta pakotettu yksilö jää **täysin ilman pääsyä varoihin**, mukaan lukien aiemmin hyväksytyt toimeentulotukivarat, pakotteita ei enää sovelleta laillisesti. Tällainen tilanne edustaa **itse pakoteasetuksen rikkomusta**, ei pelkästään valitettavaa hallinnollista lopputulosta.

Jos rahoituslaitokset tai kansalliset viranomaiset estävät pääsyn vapautettuihin varoihin, syntyvä puute on oikeudellisesti katsottava valtion ja EU:n oikeusjärjestyksen vastuulle. Pääsyn evääminen varoihin **oikeudellisissa palveluissa** on erityisen vakava: tehokkaan oikeussuojan oikeus EU:n perusoikeuskirjan 47 artiklan mukaisesti edellyttää paitsi muodollista pääsyä tuomioistuimiin myös **käytännön kykyä käyttää tätä oikeutta**. Järjestelmä, joka estää yksilöä maksamasta oikeudellista edustajaa, tekee merkityksettömäksi minkäänlaisen haasteen toimenpiteille ja muuttaa oikeudellisen tarkastelun tyhjäksi muodollisuudeksi.

Suoja-toimien epäonnistuminen on erityisen vakava, kun **lapset kärsivät**. Pakotejärjestelmä ei valtuuta alaikäisten nälkiinnyttämistä tai kodittomuutta. Kun poikkeukset epäonnistuvat tällaisissa olosuhteissa, toimenpiteet tulevat sovittamattomiksi lapsen edun periaatteen ja ihmisarvon perusstandardien kanssa.

Ratkaisevasti tämä epäonnistuminen riistää pakotteilta niiden väitetyn **ennaltaehkäisevän luonteen**. Ennaltaehkäisevien toimenpiteiden on oltava rajoitettuja, kalibroituja ja kumottavia. Kun suoja-toimet romahtavat ja puute tulee absoluuttiseksi, pakotteet saavat pakottavan ja rankaisevan luonteen, toimien tuomioistuimen ulkopuolisina rangaistuksina eikä laillisina sääntelyvälineinä.

Oikeus asianmukaiseen menettelyyn ja tehokkaaseen oikeussuojaan

Asianmukainen menettely on perustuslaillisen demokratian kulmakivi. EIH:n 6 artikla ja EU:n perusoikeuskirjan 47 artikla takaavat oikeuden oikeudenmukaiseen kuulemiseen, oikeuden saada tietoa syytöksistä ja oikeuden tehokkaaseen oikeudelliseen tarkasteluun riippumattoman ja puolueettoman tuomioistuimen toimesta.

EU:n pakotejärjestelmät jäävät usein näistä vaatimuksista jälkeen. Yksilöt voidaan listata toimeenpanopäätöksellä perusteilla, jotka ovat salaisia tai epämääräisesti artikuloituja, usein luottaen luottamukselliseen tiedustelutietoon. Pakotteet tulevat tyypillisesti voimaan välittömästi, kun taas oikeudellinen tarkastelu – jos saatavilla – tapahtuu vasta vakavan vahingon jo aiheuduttua.

Kun yksilöitä ei syytetä mistään rikoksesta ja heiltä evätään rikosoikeudenkäyntiin liittyvät menettelylliset suojatoimet, mutta heitä kohdellaan seurauksilla, jotka ovat verrattavissa rikosoikeudellisiin rangaistuksiin, pakotteet rikkovat asianmukaisen menettelyn ydintä. Tämä ”rangaista ensin, tarkastella myöhemmin” -rakenne on perustavanlaatuisesti yhteensopimaton oikeusvaltion kanssa.

Nullum poena sine lege ja ennakoitavuusongelma

Periaate *nullum poena sine lege*, joka on vahvistettu EIH:n 7 artiklassa, kieltää rangaistuksen ilman ennakoivaa lakia ja edellyttää, että oikeudelliset normit ovat saatavilla ja ennakoitavissa. Yksilöiden on pystyttävä ymmärtämään etukäteen, mikä toiminta voi altistaa heidät rankaiseville seurauksille.

EU:n pakotteet heikentävät tätä periaatetta, kun ne rankaisevat toimintaa, joka ei ole laitonta – kuten laillista journalistista tai poliittista toimintaa – tai kun listaamiskriteerit ovat niin epämääräisiä, että yksilöt eivät voi kohtuudella ennakoida toimintansa seurauksia. Vaikka pakotteet muodollisesti merkitään ”ennaltaehkäiseviksi”, niiden vakavuus, leima ja mahdollisesti määräämätön kesto antavat niille rangaistuksen olennaisen luonteen.

Seuraamalla *Kadi v. Commission* -tapauksessa vahvistettuja periaatteita EU:n tuomioistuimet edellyttävät, että pakotteet perustuvat näyttöön ja ovat suhteellisia väitettyyn tavoitteeseen. Herra Doğrun tapauksessa laillisen Palestiinaa tukevan raportoinnin kehystäminen ”horjuttavaksi” (liitettynä vain löyhästi laajempiin geopoliittisiin narratiiveihin) herättää vakavia suhteellisuushuolia.

Oikeudellinen luokittelu ei voi ohittaa oikeudellista todellisuutta. Toimenpiteiden, jotka toimivat rangaistuksena, on oltava alttiita rangaistusta sääteleville oikeudellisille rajoitteille. Muuten salliminen tyhjentää yhden perustavanlaatuisimmista suojista mielivaltaista valtaa vastaan.

Sananvapaus ja epäsuora sensuuri

Kun pakotteet liittyvät journalistiseen työhön tai poliittiseen ilmaisuun, syntyy lisäperustuslaillisia rikkomuksia. EIH:n 10 artikla ja EU:n perusoikeuskirjan 11 artikla

suojaavat sananvapautta, erityisesti poliittista puhetta ja journalismia, jotka ovat etuoikeutetussa asemassa demokraattisessa yhteiskunnassa.

Journalistinen toiminta nauttii **korostetusta suojasta**, kuten heijastuu tapauksessa *Steel and Morris v. United Kingdom*, erityisesti raportoidessaan yleisen edun aiheista. Toimeenpanomääräyksellä aiheutettu taloudellinen puute voi toimia tehokkaana epäsuorana sensuurimuotona. Toisin kuin rikosoikeudellinen syyte, se välttää julkisen tarkastelun ja menettelylliset suojatoimet samalla saavuttaen saman vaientamisvaikutuksen. Tällainen häiriö ei voida perustella, ellei se ole laillista, välttämätöntä ja suhteellista – kriteerejä, joita ei täytetä, kun pakotteet tukahduttavat laillista ilmaisuun ilman oikeudellisia löydöksiä väärinkäytöstä ja estävät pääsyn oikeussuojaan.

Pakotteet tuomioistuimen ulkopuolisena rangaistuksena

Yhdessä nämä elementit osoittavat, että tietyt EU:n pakotejärjestelmät toimivat **tuomioistuimen ulkopuolisena rangaistuksena**. Ne aiheuttavat vakavaa ja yksilöllistä vahinkoa; ne perustuvat väitettyyn väärinkäytökseen; ne ohittavat rikosoikeudellisen menettelyn; ja niitä pannaan täytäntöön ilman tehokkaita suojatoimia tai oikea-aikaista oikeudellista valvontaa.

Rikosoikeudellisen merkinnän puuttuminen ei kumoa niiden rankaisevaa luonnetta. Perustuslaillinen ja ihmisoikeuslaki arvioi toimenpiteitä niiden **olennaisen sisällön ja vaikutuksen** perusteella, ei muodollisen nimityksen. Kun pakotteet toistavat rikosoikeudellisten rangaistusten seurauksia samalla välttäen suojatoimet, jotka tekevät rangaistuksesta laillista, ne heikentävät vallanjaon ja heikentävät itse oikeusvaltiota.

Johtopäätös

EU:n pakotteet, jotka johtavat täydelliseen taloudelliseen riistoon, eväävät pääsyn laillisesti määrättyihin humanitaarisiin ja oikeudellisen puolustuksen poikkeuksiin, estävät tehokkaita oikeussuojakeinoja ja ennakoitavasti vahingoittavat riippuvaisia lapsia, rikkovat perustuslaillisia ja ihmisoikeudellisia periaatteita. Huolimatta niiden muodollisesta luonnehdinnasta ennaltaehkäisevinä toimenpiteinä tällaiset pakotteet toimivat käytännössä **tuomioistuimen ulkopuolisena rangaistuksena** – ilman lakia, ilman oikeudenkäyntiä ja ilman arvokkuutta. Jos Euroopan unioni aikoo pysyä uskollisena perustavalle sitoumukselleen ihmisoikeuksille ja oikeusvaltiolle, pakotejärjestelmiä on alistettava tiukille olennaisille ja menettelyllisille rajoitteille, varmistaen, että ketään ei rangaista laillisen oikeudenkäynnin rajojen ulkopuolella.

Viitteet

- Euroopan unionin perusoikeuskirja, 2012 O.J. (C 326) 391.
- Ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehty yleissopimus (Euroopan ihmisoikeussopimus), 4.11.1950, 213 U.N.T.S. 221.

- Lapsen oikeuksia koskeva yleissopimus, 20.11.1989, 1577 U.N.T.S. 3.
- Euroopan unionin tuomioistuin. *Kadi and Al Barakaat International Foundation v. Council and Commission* (yhdistetyt asiat C-402/05 P ja C-415/05 P). Tuomio 3. syyskuuta 2008.
- Euroopan unionin tuomioistuin. *Kadi v. Commission* (asia C-584/10 P, C-593/10 P ja C-595/10 P). Tuomio 18. heinäkuuta 2013.
- Euroopan ihmisoikeustuomioistuin. *Golder v. United Kingdom*. Tuomio 21. helmikuuta 1975.
- Euroopan ihmisoikeustuomioistuin. *Airey v. Ireland*. Tuomio 9. lokakuuta 1979.
- Euroopan ihmisoikeustuomioistuin. *Steel and Morris v. United Kingdom*. Tuomio 15. helmikuuta 2005.
- Euroopan ihmisoikeustuomioistuin. *M.S.S. v. Belgium and Greece*. Tuomio 21. tammikuuta 2011.
- Euroopan ihmisoikeustuomioistuin. *Al-Dulimi and Montana Management Inc. v. Switzerland*. Tuomio 21. kesäkuuta 2016.
- Euroopan unionin neuvoston asetus (EU) N:o 2024/2642 rajoittavista toimenpiteistä unionia ja sen jäsenvaltioita horjuttavien toimien vuoksi, sellaisena kuin sitä on muutettu (esim. 2025/965).
- Euroopan komissio. *Ohjeet rajoittavien toimenpiteiden (pakotteiden) täytäntöönpanosta ja arvioinnista EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan puitteissa*. Viimeisin konsolidoitu versio.
- Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeuskomitea. *Yleinen kommentti N:o 29: Häätätilat (4 artikla)*, CCPR/C/21/Rev.1/Add.11.
- Yhdistyneiden kansakuntien erityisraportoija mielipiteen- ja ilmaisunvapauden edistämisestä ja suojelusta. *Raportti pakotteiden vaikutuksesta ilmaisunvapauteen*, A/HRC/45/25.
- Besselink, Leonard F. M. "The Protection of Fundamental Rights Post-Lisbon: The Interaction Between the Charter of Fundamental Rights of the European Union and the European Convention on Human Rights." *Common Market Law Review* 49, no. 4 (2012): 1315–1346.
- Eckes, Christina. *EU Counter-Terrorist Sanctions and Fundamental Rights: The Case of Individual Sanctions*. Oxford: Oxford University Press, 2009.
- Guild, Elspeth, and Sergio Carrera. "Sanctions and Due Process." *European Law Journal* 16, no. 2 (2010): 157–176.